

Nowe dane o występowaniu ździeblarza nadobnego *Cephus pulcher* TISCHBEIN (*Hymenoptera*, *Cephidae*) w Polsce

Tomasz HUFLEJT

Muzeum i Instytut Zoologii PAN, ul. Wilcza 64, 00-679 Warszawa
e-mail: thuflejt@miiz.waw.pl

Abstract

Numerous new records of *Cephus pulcher* TISCHBEIN from Poland are given, and all previous ones are remembered. The only Polish record of *Monoplopus judaicus* KONOW is based on misidentification and refers to *C. pulcher*. Flight dates and new data on habitats in which this cephid stem borer inhabits are given. *Elymus repens* (L.) GOULD (*Poaceae*) as a new host plant for the larva of this species is recorded.

Key words: *Hymenoptera*, *Cephidae*, *Cephus pulcher*, Poland, distribution records, host plant, *Elymus repens*, *Poaceae*.

Spośród sześciu krajowych gatunków ździeblarzy z rodzaju *Cephus* LATREILLE, 1802 szczególnie pięknym ubarwieniem wyróżnia się *Cephus pulcher* TISCHBEIN, 1852. Jego zachwycający wygląd znalazł swe odzwierciedlenie w nadanej mu nazwie naukowej, bowiem słowo *pulcher* w języku łacińskim znaczy: piękny, wspaniały. Do tej właściwości gatunku nawiązuje też proponowana przeze mnie nazwa polska dla tej rośliniarki: ździeblarz nadobny.

Wspomniane wyróżniające się ubarwienie na czarnym tle ciała tworzą liczne żółte plamy, które w takiej ilości nie występują u żadnego z pozostałych naszych gatunków. U najjaśniejszych okazów, zwłaszcza u samców, żółta barwa jest często dominująca. Cechą charakterystyczną, wyłączną dla *C. pulcher*, jest obecność żółtego desenia na przedpleczu (pronotum), płytce bocznej śródtułowia (mesepisternit) i tarczce śródtułowia (mesoscutellum). Deseń ten u większości okazów jest tak rozległy, że przeważa na przedpleczu i bokach śródtułowia, a na tarczce – obejmuje całą jej powierzchnię. Rzadko spotyka się osobniki ciemniej ubarwione, u których żółte plamy ulegają zmniejszeniu; w skrajnych przypadkach żółty rysunek na przedpleczu zanika całkowicie, a na śródtułowiu ogranicza się do niewielkiej plamki, położonej w przypadku tarczki na środku sklerytu, a w przypadku płytki bocznej – w jej górnej przedniej części. Inną cechą charakterystyczną, na podstawie której *C. pulcher* może być bez trudu odróżniany, jest specyficzne zabarwienie przedniego brzegu skrzydła przedniego – dwie

pierwsze żyłki podłużne: ramienna (kostalna) i podramienna (subkostalna) oraz znamię skrzydłowe (stigma) są jasnożółte, podczas gdy u pozostałych przedstawicieli rodzaju mają one kolor ciemnobrunatny lub czarny.

W odróżnieniu od innych gatunków, które są masywniej zbudowane, *C. pulcher* ma ciało delikatne i bardziej wysmukłe. Według danych literaturowych jego długość waha się od 6 do 9 mm, ale wśród okazów odłowionych w Polsce stwierdziłem samce jeszcze mniejsze, o długości ciała zaledwie 5 mm.

Biologia żdzieblarza nadobnego poznana jest bardzo słabo. Stadia larwalne i cykl życiowy nie zostały dotąd opisane, wiadomo jedynie, że gatunek ten rozwija się na perzu (*Agropyron*) (ZHELOCHOVTSEV 1988).

Wszystkie występujące w Polsce gatunki żdzieblarzy ujęte są we wspomnianej już pracy ZHELOCHOVTSEVA (1988). Ponieważ opracowanie to zawiera wyłącznie klucze do oznaczania, po szczegółowe opisy gatunków trzeba sięgać do publikacji starszych. Najważniejsze z nich to: monografia rośliniarek środkowoeuropejskich (ENSLIN 1918) i studium o faunie rośliniarek byłego ZSRR, ujęte jednak szerzej niż wskazuje tytuł, bo dotyczące całej Palearktyki (GUSSAKOVSKIJ 1935). Z nowszych opracowań zawierających zarówno klucze do oznaczania, jak i szczegółowe opisy gatunków wymienić należy pracę MUCHEGO (1981), która obejmuje faunę *Cephidae* całego świata.

W roku 1931 DOVNAR-ZAPOLSKIJ ustanowił dla *C. pulcher* i czterech zbliżonych do niego gatunków opisanych z Dagestanu odrębny rodzaj *Pseudocephus*. Pogląd ten znalazł też swoje odzwierciedlenie w wymienionym już wyżej opracowaniu GUSSAKOVSKIEGO (1935), chociaż autor nie był przekonany o samodzielności nowego rodzaju, wyodrębnionego w oparciu o mało istotne cechy; brak odpowiedniego materiału badawczego uniemożliwił mu jednak jakkolwiek weryfikację tego poglądu. W najnowszych opracowaniach systematycznych samodzielność rodzaju *Pseudocephus* nie jest uznawana; niektórzy autorzy (np. V. M. ERMOLENKO) przyznają jednak tej grupie gatunków żdzieblarzy pewną odrębność, ale obniżają ją do rangi podrodzaju.

Pomimo stosunkowo rozległego obszaru rozszedlenia *C. pulcher* znany jest z niewielkiej liczby stanowisk. Poza Polską, gdzie osiąga północno-zachodnią granicę swego zasięgu, podawany był z Węgier (skąd został opisany), Austrii, Czech, Słowacji, Ukrainy (z rejonu Kijowa, Krymu i Niziny Czarnomorskiej), z południowych i środkowych regionów europejskiej części Rosji (z podnóża Kaukazu w Kraju Krasnodarskim, ze Stepów Nogajskich i Niziny Nadkaspjskiej w Dagestanie, z Nadwołża w okolicy Wołgogradu i Uljanowska oraz z południowego Uralu), a także z Kazachstanu (z okolic Ałma-Aty i pobraża jezera Bałchasz) oraz z Uzbekistanu (z Taszkientu) (DOVNAR-ZAPOLSKIJ 1931, GUSSAKOVSKIJ 1935, ERMOLENKO 1967, ZHELOCHOVTSEV 1976, TAEGER i in. 2006). W końcu XIX wieku został też wymieniony z Francji, ale dane te, nie potwierdzone w okresie późniejszym, uważa się za błędne; zdaniem BENEŠA (1975) występowanie tego pontyjskiego gatunku w zachodniej Europie nie jest prawdopodobne.

Na większości stanowisk *C. pulcher* spotykany był bardzo rzadko i wykazywany tylko z pojedynczych okazów, jedynie w Pradze Czeskiej i jej okolicach łowiono go liczniej, zwłaszcza w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku (BENEŠ 1975, PÁDR 1990).

Z terenu Polski *C. pulcher* został wykazany po raz pierwszy 10 lat temu (HUFLEJT 1997). W doniesieniu tym na podstawie 10 okazów muzealnych złowionych w latach 1959–1979 wymienione zostały trzy stanowiska: dwa na Nizinie Mazowieckiej (Warszawa-Radość i Łomna

koło Warszawy) i jedno na Wyżynie Lubelskiej (Tarnogóra koło Zamościa). Niedawno udało mi się ustalić, że z Wyżyny Lubelskiej znane jest jeszcze jedno stanowisko, które należy przypisać temu gatunkowi: jest to Lublin-Czechów, gdzie w r. 1973 schwytano jednego samca, który został błędnie oznaczony i wykazany jako *Monoplopus judaicus* KONOW (CMOLUCH i PIOTROWSKI 1975). Informację o stwierdzeniu w Polsce tego bliskowschodniego gatunku już wcześniej uważałem za błędną, co też było przesłanką do jego wykreślenia z listy rośliniarek krajowych (HUFLEJT 1997). Prawdziwy *Trachelus judaicus* (KNW.) (taka jest obecna nazwa tego taksonu) jest endemitem palestyńskim, znanym tylko z Izraela (BENSON 1968).

Odnotowywanie nowych stwierdzeń *C. pulcher* na terenie Polski zostało zapoczątkowane w roku 2000. Pierwsze dwa nowe stanowiska odkryto w dolinie Sanu na terenie Puszczy Sandomierskiej; były to ugory przyełsne w Rudniku i nadrzeczne łąki w Sarzynie koło Leżajska. W roku 2004, po upływie trzydziestu jeden lat od pierwszego stwierdzenia, omawiany gatunek został ponownie znaleziony w okolicach Warszawy – na terenie Stacji Terenowej MiIZ PAN w Łomnie-Lesie. W miejscu tym, w otwartych środowiskach trawiastych odławiałem stosunkowo liczne okazy, co jednoznacznie świadczyło o liczniejszym pojawie tego rzadko spotykanego gatunku. Obserwacje zebrane w czasie połowów informowały, że imagines wykazują trwałe przywiązanie do miejsc porośniętych perzem właściwym (*Elymus repens* (L.) GOULD = *Agropyron repens* (L.) P.B.) (*Poaceae*), można więc było podejrzewać fagiczne powiązanie *C. pulcher* z tą rośliną. Przypuszczenie to wkrótce zostało potwierdzone: w dniu 3 lipca 2004 r. obserwowałem składanie przez samicę jaja do łodygi perzu, a po 28 dniach od owipozycji wyjąłem z wnętrza łodygi białą larwę długości 5,5 mm, którą następnie zakonserwowałem w alkoholu i włączyłem do zbioru.

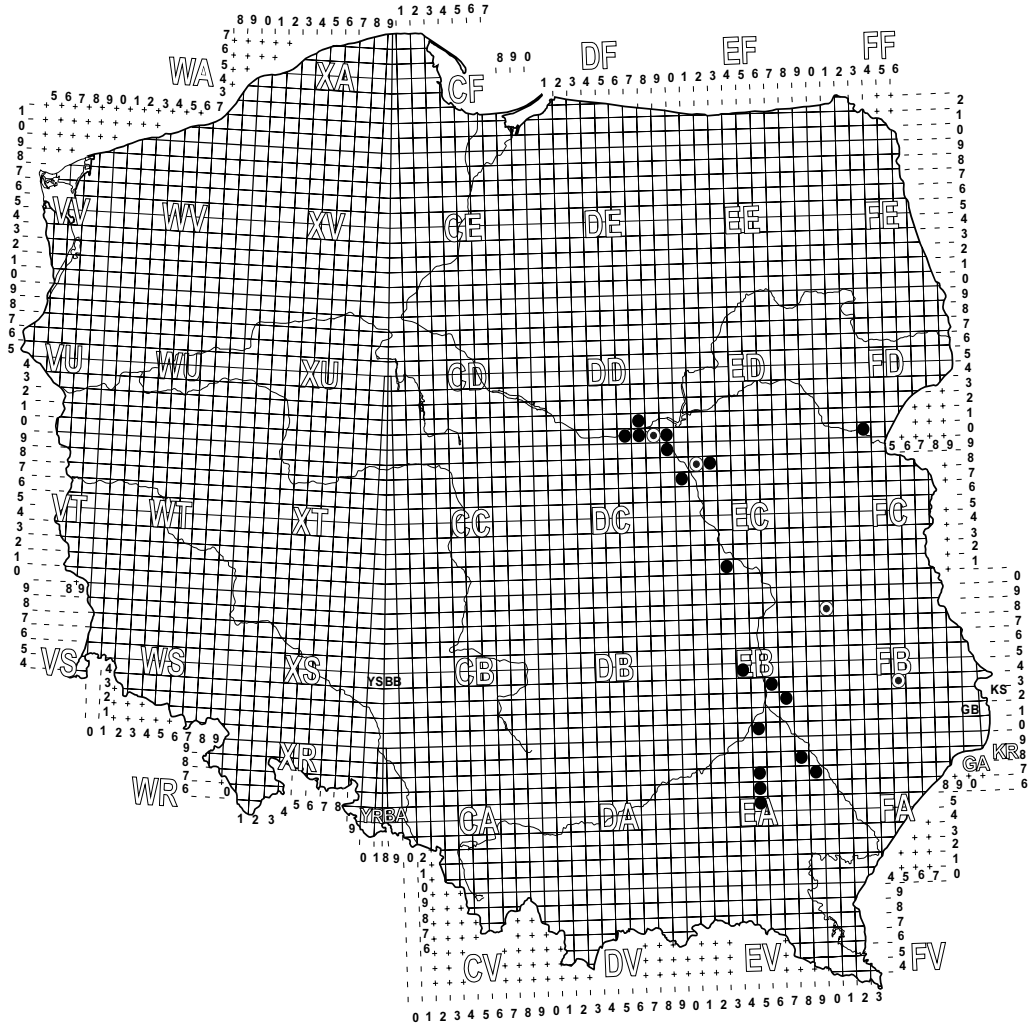
Występowanie żdzieblarza nadobnego w Łomnie w dużej liczbie osobników skłoniło mnie do przeprowadzenia poszukiwań tego gatunku w innych, sąsiednich miejscach na Mazowszu, a w roku 2005 – także na kilku punktach postojowych na trasie przejazdu samochodem z Warszawy do Puszczy Sandomierskiej, jak i na nowych stanowiskach na terenie samej Puszczy. Wszystkie poszukiwania prowadziłem w sposób zamierzony, czerpakując na uprzednio zlokalizowanych stanowiskach perzu właściwego, co dawało bardzo dobre rezultaty i pozwalało szybko stwierdzić obecność gatunku na większości badanych stanowisk. Daty zbioru materiałów pokazują, że osobniki dorosłe egzystowały w terenie w okresie od 21 maja do 8 lipca. Nigdy nie spotkałem imagines *C. pulcher* na kwiatkach, choć odżywanie się pyłkiem kwiatowym innych gatunków żdzieblarzy można często obserwować, szczególnie na jaskrach.

Nowe stanowiska *C. pulcher*, uzupełnione o dane opublikowane, przedstawiam w poniższym wykazie. Stanowiska zostały pogrupowane wg krain zoogeograficznych (zgodnie z podziałem stosowanym w Katalogach Fauny Polski), a w obrębie krain – wg kwadratów siatki UTM. Współrzędne tych kwadratów, podane w nawiasach kwadratowych, posłużyły do sporządzenia mapy stanowisk (ryc. 1).

Nazwiska zbieraczy zostały podane w nawiasach w formie skróconej: TH – Tomasz HUFLEJT, EK – Eugeniusz KIERYCH, AL – Anna LIANA, WP – Wiesław PIOTROWSKI, JS – Janusz SAWONIEWICZ, BS – Bogusław SOSZYŃSKI.

Gwiazdką (*) wyróżniono stanowiska już opublikowane.

Okaz dowodowy do informacji opublikowanej przez CMOLUCHA i PIOTROWSKIEGO (1975) znajduje się w zbiorach Zakładu Zoologii UMCS w Lublinie, okazy pozostałe – w zbiorach Muzeum i Instytutu Zoologii PAN w Warszawie.

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk *Cephus pulcher* TISCHBEIN w Polsce (○ – dane publikowane, ● – dane nowe).

WYKAZ STANOWISK

Nizina Mazowiecka

[DC99]: Kiełpin, trawiasty nieużytek koło lasu przy Górze Raabego, 16 VI 2004, 1♀ i 6♂♂ (TH). Łomianki, Dąbrowa Zachodnia, trawiasty nieużytek przy ul. Prostej, 18 VI 2004, 3♂♂ (TH). Łomianki, Dąbrowa Leśna, trawiasty nieużytek przy ul. Dolnej, 18 VI 2004, 2♀♀ (TH); przydrożna murawa koło lasu przy ul. Brukowej, 18 VI 2004, 1♂ (TH); trawiasta murawa przy ul. Brukowej, 18 VI 2004, 1♀ i 1♂ (TH); trawy i zarośla przy ul. Pancierz, 18 VI 2004, 1♀ i 1♂ (TH); ogród przydomowy przy ul. Dolnej, 24 VI 2004, 1♀ (TH).

[DD60]: Secymin Polski, trawy na poboczu szosy, 29 VI 2005, 2♀♀ (TH).

[DD70]: Augustówek, przydroże obok uprawy zboża, 19 VI 2004, 2♀♀ (TH). Kazuń, Bielany, przydroże obok boru sosnowego, 19 VI 2004, 1♀ (TH). Kazuń Polski, Sady, skraj łąki przy zaroślach, 19 VI 2004, 1♀ i 1♂ (TH). Zakroczym, trawiasty nieużytek przy ul. Okólnej, 19 VI 2004, 1♀ i 2♂♂ (TH).

[DD71]: Kosewo, trawiasty nieużytek koło szosy, 19 VI 2004, 1♀ (TH). Nowy Modlin, trawy w rowie przy szosie, 19 VI 2004, 2♀♀ i 2♂♂ (TH).

[DD80]: Adamówek, ul. Brzozowa, przydroże, 19 VI 2004, 1♀ (TH). Dziekanów Nowy, trawy przy wale przeciwpowodziowym nad Wisłą, 17 VI 2004, 2♂♂ (TH). Izabelin Dziekanówek, przydrożne trawy i zarośla koło posesji, 18 VI 2004, 2♀♀ (TH); trawiasta murawa na polanie na skraju lasu, 19 VI 2004, 1♀ i 2♂♂ (TH). Łomna, skraj pól koło wału przeciwpowodziowego, 17 VI 2004, 2♀♀ (TH); trawiasty nieużytek koło Jez. Częstkowskiego, 17 VI 2004, 2♂♂ (TH). *Łomna, 17 VI 1973, 1♂ (JS) (HUFLEJT 1997). Łomna Las, stacja terenowa PAN, trawiasty nieużytek koło lasu, 3 VI 2004, 1♂, 7 VI 2004, 1♂, 8 VI 2004, 2♂♂, 11 VI 2004, 1♂, 14 VI 2004, 3♀♀, 17 VI 2004, 4♀♀ i 3♂♂, 23 VI 2004, 1♂, 3 VII 2004, 2♀♀, 31 VII 2004, larwa wyjęta ze źdźbła *Elymus repens* (= *Agropyron repens*) (TH), 2 VI 2005, 2♂♂ (TH); trawiasty nieużytek koło lasu obok Stacji PAN, 6 VII 2005, 1♀ i 1♂ (AL), 7 VII 2005, 1♂ (AL), 8 VII 2005, 1♀ (TH); przydroże obok pola, 24 VI 2004, 1♀ (TH), 29 VI 2005, 2♀♀ (TH). Łosia Wólka, skraj łąki i zarośla, 19 VI 2004, 1♂ (TH). Palmiry, trawiasty nieużytek przy drodze, 17 VI 2004, 2♀♀ i 3♂♂ (TH). Pieńków, trawiasty nieużytek przy wale nad Wisłą, 17 VI 2004, 2♂♂ (TH); trawiaste szuwały nad Wisłą, 24 VI 2004, 4♀♀ i 1♂ (TH); trawiaste nieużytki nad Wisłą, 28 VI 2005, 3♀♀ (TH). Sadowa, trawiasty nieużytek przy szosie, 16 VI 2004, 1♀ (TH).

[DD90]: Kiełpin, trawiaste przydroże obok cmentarza, 17 VI 2004, 4♂♂ (TH). Kiełpin, Kępa Kiełpińska, łączka nad Wisłą, 24 VI 2004, 2♀♀ (TH). Łomianki Dolne, trawy na szczycie wału przeciwpowodziowego nad Wisłą, 24 VI 2004, 5♀♀ (TH).

[EC07]: Konstancin-Jeziorna, Klarysew, nieużytki przy ul. Biedronki, 27 VI 2004, 3♀♀ i 2♂♂ (TH). Warszawa, Wilanów, trawiaste szuwały przy stawie wilanowskim, 27 VI 2004, 4♀♀ i 5♂♂ (TH).

[EC18]: *Warszawa, Radość, 28 V 1959, 1♂ (EK) (HUFLEJT 1997).

[EC28]: Sulejówek, nieużytek przy ul. Czynu Społecznego, 2 VII 2004, 1♂ (TH).

[EC31]: Kozienice, murawa psammofilna przy rozwidleniu szos, 4 VI 2005, 1♀ (TH).

Podlasie

[FD30]: Mielnik, „Głogi”, 27 VI 2005, żółta miska pod klonem przy szosie obok pola, 1♀; 10 VI 2006, 1♀ i 1♂ (JS).

Wyżyna Małopolska

[EB44]: Bronisławów, trawiasta murawa przy kępie grochodrzewów na skraju boru sosnowego, 4 VI 2005, 5♂♂ (TH).

Wyżyna Lubelska

[EB63]: Wymysłów, nieużytek, murawa psammofilna, 23 V 2005, 1♀, (AL). Gościeradów Kolonia, pobocze szosy przy polu, 4 VI 2005, 1♀ i 3♂♂ (TH); nieużytek przy lesie, 3♀♀ (TH).

[EB72]: Zaklików, nieużytek koło szosy i boru sosnowego, 4 VI 2005, 7♂♂ (TH).

[FB08]: *Lublin, Czechów, kserotermiczny zespół murawowy, 31 V 1973, 1♂ (WP) (CMOLUCH i PIOTROWSKI 1975: błędnie oznaczony jako *Monoplopus judaicus*).

[FB53]: *Tarnogóra koło Zamościa, 27 V 1979, 2♀♀ i 6♂♂ (BS) (HUFLEJT 1997).

Nizina Sandomierska

[EA55]: Huta Przedborska, łąka i zarośla koło wsi, 18 VI 2004, 1♀ (AL); trawiasty nieużytek przy szosie, 16 VI 2005, 2♀♀ i 1♂ (TH), 2♂♂ (AL). Podboreczek, trawiasty nieużytek koło lasu, 15 VI 2005, 2♀♀ i 2♂♂ (TH). Wolica Piaskowa, trawiaste nieużytki, 15 VI 2005, 1♀ i 6♂♂ (TH).

[EA56]: Nowa Wieś, trawiasty nieużytek przy lesie, 5 VI 2005, 1♂ (AL). Kolbuszowa, trawiasty nieużytek przy torach kolejowych, 6 VI 2005, 3♂♂ (TH).

[EA57]: Majdan Królewski, trawiaste nieużytki między szosą a lasem, 20 VI 2005, 3♀♀ i 4♂♂ (TH).

[EA88]: Rudnik nad Sanem, ugory przy lesie, 25 V 2000, 1♂ (AL).

[EA97]: Sarzyna, łąki i zarośla nad Sanem, 21 V 2001, 4♀♀ i 8♂♂, 26 V 2001, 10♂♂ (TH).

[EB50]: Nadl. Buda Stalowska, Leśn. Stale, oddz. 305, wysoka murawa na terenie pokopalnianym, 20 VI 2005, 1♂ (AL).

Na podstawie dotychczas poznanego rozmieszczenia można wnioskować, że *C. pulcher* reprezentuje subpontyjski element zoogeograficzny, tzn. taki, którego zwarty rejon występowania położony jest na południowym wschodzie Europy, a stanowiska najdalej wysunięte ku zachodowi sięgają po Polskę i Austrię, ale nie dochodzą do Niemiec (KUNTZE 1931). Termin „stepowy”, często stosowany do określania gatunków mających taki model rozszedlenia, w odniesieniu do *C. pulcher* wydawał się całkowicie adekwatny w świetle danych literaturowych, które wskazywały na jego powiązanie z ciepłymi i suchymi środowiskami otwartymi, podawanymi w publikacjach jako step (ERMOLENKO 1967, PÁDR 1990) lub jako murawa kserotermiczna (CMOLUCH i PIOTROWSKI 1975). Tylko w jednym przypadku, na południowych obrzeżach Pragi Czeskiej, gatunek ten był łowiony także na łące nadrzecznej (PÁDR 1990). W oparciu o te dane należało oczekiwać, że *C. pulcher* powinien występować w Polsce głównie na wyspach, izolowanych stanowiskach w południowej części kraju w kserotermicznych zbiorowiskach murawowych z licznym udziałem traw.

Informacje zebrane w trakcie niniejszych badań przypuszczeń tych nie potwierdzają, pozwalają natomiast stwierdzić, że *C. pulcher* nie jest gatunkiem wyłącznie kserotermofilnym, lecz odznacza się znacznie szerszą niż dotąd sądzono amplitudą wymagań siedliskowych. W wyniku przeprowadzonych połowów obecność żdzieblarza nadobnego stwierdzono na 47 nowych stanowiskach, „nietypowych” dla tego gatunku pod względem cech środowiska. „Typowe” dla *C. pulcher* siedliska kserotermiczne nie były przeze mnie badane.

Spośród nowych stanowisk jedynie trawiaste murawy położone przy lasach sosnowych lub mieszanych można zaliczyć do środowisk suchych i stosunkowo ciepłych, chociaż w ich szacie roślinnej brak jest gatunków kserotermofilnych. Inne stanowiska, na których *C. pulcher* był często spotykany, charakteryzowały się większym, choć zmiennym uwilgotnieniem gleby. Były to zarówno środowiska seminaturalne (obrzeża łąk i szuwarów nadrzecznych, zbocza i wierzchowiny wałów przeciwpowodziowych), jak i synantropijne – segetalne oraz ruderalne (obrzeża

pól, miedze, zachwaszczone ogrody, pobocza dróg, przytorza, sąsiedztwa domostw). Wspólną cechą wszystkich nowych stanowisk była obecność perzu właściwego wśród roślinności.

Na większości nowych stanowisk populacje żdzieblarza nadobnego składały się z licznych osobników. Obserwacja ta dowodzi, że *C. pulcher* sprzyjające warunki do rozwoju znajdują także w miejscach umiarkowanie wilgotnych, tak w środowiskach naturalnych, jak i w antropogenicznych. Łącznie na badanych stanowiskach w latach 2000–2006 zebrano 191 imagines, w tym 81 samic i 110 samców.

Wyraźny wzrost liczebności *C. pulcher* w Polsce może wskazywać na dynamiczne rozszerzanie zasięgu. Czy jest tak rzeczywiście, trudno jest na razie ocenić. Co prawda stanowiska odkryte w Zakroczymiu i Secyminie Polskim przesuwają nieco granicę występowania gatunku w kierunku północno-zachodnim, ale wcale nie muszą wyznaczać faktycznej granicy zasięgu, gdyż miejsca dalej położone w ogóle nie były badane.

Liczne wstępowanie żdzieblarza nadobnego w łatwo dostępnych środowiskach synantropijnych tworzy korzystne warunki do przeprowadzenia badań nad niższymi stadiami rozwojowymi i biologią gatunku. Interesujące byłoby też ustalenie, w jakim stopniu *C. pulcher* powiązany jest ze środowiskami kserotermicznymi w Polsce i na jakich gatunkach traw tam się rozwija.

Serdecznie dziękuję pani prof. dr Annie LIANIE (Muzeum i Instytut Zoologii PAN) i panu prof. dr Januszowi SAWONIEWICZOWI (Uniwersytet w Białymstoku) za zebranie i przekazanie mi licznych okazów, które były cennym uzupełnieniem moich własnych zbiorów. Pragnę też podziękować panom: mgr Wiesławowi PIOTROWSKIEMU z Poleskiego Parku Narodowego i dr Bogdanowi WIŚNIEWSKIEMU z Ojcowskiego Parku Narodowego za odnalezienie w zbiorach UMCS w Lublinie okazu, który posłużył do wykazania *M. judaicus*, oraz za udostępnienie mi go do zbadania.

PIŚMIENNICTWO

- BENEŠ K. 1975. Sawflies new to fauna of Czechoslovakia (Hymenoptera, Symphyta). Acta Entomologica Bohemoslovaca, Praha, 72(2): 121–126.
- BENSON R. B. 1968. Hymenoptera from Turkey. Symphyta. Bulletin of the British Museum (Natural History), Entomology, London, 22(4): 109–207.
- CMOLUCH Z., PIOTROWSKI W. 1975. Materiały do znajomości rośliniarek (Symphyta, Hymenoptera) Lublina i jego okolic. Polskie Pismo Entomologiczne, Wrocław, 45: 565–570.
- DOVNAŘ-ZAPOLSKIJ D. 1931. Cephiden – Studien (Hymenoptera, Chalastogastra) (I Beitrag). Ežegodnik Zoologičeskogo Muzeja, Leningrad, 32: 37–49.
- ENSLIN E. 1918. Die Tenthredinoidea Mitteleuropas VII. (Schluß). Deutsche Entomologische Zeitschrift, Berlin, 1917 [1918] (Beiheft 7): 663–790.
- ERMOLENKO V. M. 1967. Zoogeografičeskaja charakteristika i istorija formirovanija fauny rogochvostov i pilil'sčikov (Hymenoptera, Symphyta) Kryma. Vestnik Zoologii, Kiev, 1(6): 51–57.
- GUSSAKOVSKIJ V. V. 1935. Rogochvosty i pilil'sčiki (č. 1). Fauna SSSR, Nasekomye perepončatokrylye, T. 2, vyp. 1, Moskva – Leningrad: I–XVIII, 1–453.
- HUFLEJT T. 1997. Symphyta – Rośliniarki (Hymenoptera – Błonkówki). W: RAZOWSKI J. (red.). Wykaz zwierząt Polski. Wydawnictwa Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN, Kraków, 5: 7–42.
- KUNTZE R. 1931. Studya porównawcze nad fauną kserotermiczną na Podolu, w Brandenburgii, Austrii i Szwajcaryi. Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie, Dział III, Lwów, 5: 265–345.

- MUCHE W. H. 1981. Die Cephidae der Erde (Hym., Cephidae). Deutsche Entomologische Zeitschrift, N.F., Berlin, 28: 239–295.
- PÁDR Z. 1990. Faunistic records from Czechoslovakia. Hymenoptera. Acta Entomologica Bohemoslovaca, Praha, 87: 314–318.
- TAEGER A., BLANK S. M., LISTON A. D. 2006. European Sawflies (Hymenoptera: Symphyta) – A Species Checklist for the Countries. W: BLANK S. M., SCHMIDT S., TAEGER A. (red.). Recent Sawfly Research: Synthesis and Prospects. Goecke & Evers, Keltern, pp. 399–504.
- ZHELOCHOVTSEV A. N. 1976. Materialy po faune pilil'sčikov i rogochvostov Srednej Azii, I. Sbornik Trudov Zoologičeskogo Muzeja MGU, Moskva, 15: 3–73.
- ZHELOCHOVTSEV, A. N. 1988. Podotrijad Symphyta (Chalastogastra) – Sidjačebrijuchie. W: TOBIAS, V. I. i ZINOVJEV, A. G. (red.). Opređelitel' nasekomych evropejskoj časti SSSR, III Perepončatokrylye, Šestaja čast', Nauka, Leningrad: 7–234.

SUMMARY

[Huflejt T. 2007. New data on the occurrence of *Cephus pulcher* TISCHBEIN (Hymenoptera, Cephidae) in Poland. Nowy Pam. Fizjogr., Warszawa, 5 (2006) (1–2): 137–144]

In Poland, *Cephus pulcher* TISCHBEIN is a rare subpontic species, with the north-western border of its general distribution area running through the country. It was first recorded from three localities, two in the Mazovian Lowland (Radość, a suburban district of Warsaw, and Łomna near Warsaw) and one in the Lubelska Upland (Tarnogóra near Zamość), on the basis of ten specimens collected in 1959–1979 (HUFLEJT 1997). An examination of the single male specimen collected in Lublin-Czechów in 1973 and recorded as *Monoplopus judaicus* KONOW (CMOLUCH and PIOTROWSKI 1975) showed that this record is based on misidentification and should be referred to *C. pulcher*.

Since 2000 the species has been found in Poland again, and especially in 2004–2005 it has been rather commonly collected in one old site as well in many new localities in the southern and central parts of Eastern Poland. The sites, where new and previous materials were collected, are listed in detail, and also presented in the map (fig. 1).

The whole of adult material collected in 2000–2006 consists of 81 females and 110 males. Only one specimen was obtained from the yellow pan trap laid on the ground between a highroad and an arable field, all remaining specimens were caught by sweeping the grasses in very diverse open habitats. Flight dates are from May 21 to July 8. No specimens were seen on flowers.

Elymus repens (L.) Gould (*Poaceae*) is recorded as host plant of *C. pulcher* for the first time. The female which oviposited into the stem of this grass was observed on July 3, 2004 at the Field Station of the Museum and Institute of Zoology situated in the village Łomna-Las near Warsaw. After 28 days a young larva with whitish body and its length about 5.5 mm was extracted from the stem.

The habitats in which the specimens of this cephid stem borer were collected do not confirm the steppe origin of this species but on the other hand reveal its strong synanthropic tendencies. Apart from natural or seminatural moderately wet grasslands and wastelands, *C. pulcher* inhabits also various synanthropic places, both segetal (weeded gardens, edges of meadows and ploughlands, balks) and ruderal (roadsides, barren lands bordering on trackways, vicinities of domestic properties).